

Werkwoordenwijzer

Nederlands

NIEUWE
EDITIE

intertaal

nieuwe editie

Nederlands

Werkwoordenwijzer

intertaal

Functie van werkwoorden

Werkwoorden geven een handeling, gebeurtenis, gewoonte of situatie aan. De werkwoordsvorm (of -combinatie) geeft daarbij de tijd of omstandigheid aan. Voorbeelden: Ik **zeg** het. – Ik **zei** het. – Ik **heb/had** het **gezegd**. – Ik **zal** het **zeggen**. – Ik **kan/mag/wil/moet** het **zeggen**. – **Zeg** het!

Soorten werkwoorden

Zelfstandige werkwoorden

Een zelfstandig werkwoord is een op zichzelf staand werkwoord dat een handeling, gebeurtenis, gewoonte of situatie aangeeft. In iedere bijzin of hoofdzin kan maar één zelfstandig werkwoord staan. De bijzin is hieronder onderstreept. Hij heeft de deur **geopend**. – Het glas **viel**. – Hun hond **blaft** vaak. – Ik **was** thuis. – Ze **denken dat ze ons kunnen verslaan**. – Dat had je niet moeten **zeggen**!

Koppelwerkwoorden

Zijn, worden, blijven, blijken, lijken, schijnen, heten, dunken, voorkomen zijn koppelwerkwoorden. Ze worden altijd gebruikt met een bijvoeglijk of zelfstandig naamwoord dat een eigenschap aangeeft: **Is** hij je broer? – Ik **word** nu boos. – Ze **bleef** kalm. – Communicatie **blijkt/lijkt/schijnt** het struikelblok. – Dat **komt** ons **voor** als/**dunkt** ons de beste oplossing.

Hulpwerkwoorden

Een hulpwerkwoord kan niet op zichzelf staan, het moet gecombineerd worden met een zelfstandig werkwoord of koppelwerkwoord. Het Nederlands kent de volgende hulpwerkwoorden:
– van de voltooide tijden: **hebben** en **zijn**: Ik **heb** al gebeld. – Ze **zijn** vertrokken.
– van de toekomstige tijden: **zullen** en **gaan**: We **zullen** betalen. – Ik **ga** nu slapen.
– van de lijdende vorm: **worden** en **zijn**: **Wordt** u al geholpen? – Hij **is** op tijd gered.
– modale hulpwerkwoorden: **kunnen, mogen, willen, moeten, (niet) hoeven**: Je **kunt** gaan. – **Mag** ik eens kijken? – We **willen** iets eten. – Je **moet** hier staan. – U **hoeft** niets te zeggen.

Let op: dezelfde werkwoorden zijn zelfstandige werkwoorden als er geen zelfstandig of bijvoeglijk naamwoord bij staat: Ik **ben** hier. – Ze **bleef** nog. Ze zijn hulpwerkwoord als ze bij een zelfstandig werkwoord of een koppelwerkwoord horen: Hij **wordt** gebeld. – Communicatie **blijkt/lijkt/schijnt** het struikelblok te zijn.

Werkwoordswijzen

Aantonende wijs

De meeste vormen van het werkwoord staan in het Nederlands in de aantonende wijs (ook **indicatief** genoemd). Deze wordt gebruikt in mededelende, vragende, ontkennende en uitroepende zinnen. Alle vormen bij *Vormen van het werkwoord* staan in deze wijs.

Gebiedende wijs

De gebiedende wijs (**imperatief**) wordt gebruikt voor een verzoek, opdracht, aanwijzing of advies. De gebiedende wijs is gelijk aan de *ik*-vorm van de tegenwoordige tijd: **Kom** eens! – **Zit** stil! – **Vergeet** het! – **Ga** nu maar!

- Het werkwoord *zijn* heeft een onregelmatige gebiedende wijs: **Wees** niet bang!
- Er bestaat ook een verouderde vorm van de gebiedende wijs op **-t**, die voor meerdere personen wordt gebruikt: **Komt** mee naar buiten allemaal!
- In plaats van de gebiedende wijs wordt ook wel een beleefdere vorm gebruikt: *hij-/zij*-vorm van de tegenwoordige tijd + **u**: **Doet u** geen moeite! – **Blijft u** maar zitten! – **Weest u** maar niet bang!
- Tegenover meerdere personen wordt ook wel de infinitief + **jullie** gebruikt: **Komen jullie** 'ns hier! – **Houden jullie** het maar!

Aanvoegende wijs

De aanvoegende wijs (**conjunctief**) wordt alleen nog gebruikt in uitdrukkingen als: **Leve** de vrijheid! – Het **ga** jullie goed! – Het **moge** duidelijk zijn dat ... – **Mogen** zij rusten in vrede. – Het **zij** zo. – Hoe het ook **zij** ... – Men **neme** 200 gram bloem ...

Werkwoordsvervoeging

Vervoeging

Elk werkwoord heeft verschillende werkwoordsvormen. De vorming daarvan (die vaak bepaalde regels volgt) wordt **vervoeging** genoemd.

Werkwoordsstam

De werkwoordsstam (of stam) is de basis voor de vervoegde werkwoordsvormen: de vormen die zich aanpassen aan het onderwerp van de zin, de werkwoordstijd en de werkwoordswijs. De stam bestaat uit de **infinitief** (het hele werkwoord) **zonder -en/-n**: werken → **werk-**, gaan → **gaa-**

De *ik*-vorm van de tegenwoordige tijd is vaak gelijk aan de stam: **werk-en** → ik werk; maar bij onregelmatige vormen treedt een stamwijziging op: **zijn** → ik **ben**. Zie ook *Spellingregels bij de werkwoordsvorming*.

Vervoegde vormen

De persoonsvorm (vervoegde vorm) richt zich naar het onderwerp en de werkwoordstijd: **ik werk/werkte, wij werken/werkten, jij bent/was, jullie zijn/waren**

De vervoegde vormen worden benoemd als volgt:

1e persoon enkelvoud / ik-vorm	(ik werk / werkte)
2e persoon enkelvoud / jij-vorm	(jij werkt / werkte)
3e persoon enkelvoud / hij/zij/het-vorm	(hij/zij/het werkt / werkte)
1e persoon meervoud / meervoudsvorm	(wij werken / werkten)
2e persoon meervoud / meervoudsvorm	(jullie werken / werkten)
3e persoon meervoud / meervoudsvorm	(zij werken / werkten)

Het persoonlijk voornaamwoord **u** heeft de vormen van de **2e persoon enkelvoud**: u bent, u werkt. Maar: u hebt/heeft

De 3e persoon enkelvoud en meervoud kunnen ook een specifiek onderwerp hebben: **Tom/Michelle/het plan** werkt. – **De maatregelen** werken.

Regelmatische werkwoordsvormen hebben een stam en een uitgang die zijn gevormd volgens de vervoegingsregels: werken – ik werk, ik werkte, ik heb gewerkt of ik noem, ik noemde, ik heb genoemd

Onregelmatige werkwoordsvormen voldoen niet aan de vervoegingsregels: zijn – ik ben, ik was, ik ben geweest

Overzicht werkwoordstijden

Vervoegde werkwoordsvormen kunnen in een van de volgende werkwoordstijden staan. De vetgedrukte termen zijn de meestal gebruikte, verkorte benamingen (ook in de rest van deze Werkwoordenwijzer).

onvoltooid tegenwoordige tijd (o.t.t.)	ik werk, ik ga
onvoltooid verleden tijd (o.v.t.)	ik werkte, ik ging
voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.)	ik heb gewerkt, ik ben gegaan
voltooid verleden tijd (v.v.t.)	ik had gewerkt, ik was gegaan
onvoltooid tegenwoordig toekomstige tijd (o.t.t.t.)	ik zal werken, ik zal gaan
voltooid tegenwoordig toekomstige tijd (v.t.t.t.)	ik zal gewerkt hebben, ik zal gegaan zijn
onvoltooid verleden toekomstige tijd (o.v.t.t.)	ik zou werken, ik zou gaan
voltooid verleden toekomstige tijd (v.v.t.t.)	ik zou gewerkt hebben, ik zou gegaan zijn

Tijden gevormd met een hulpwerkwoord heten **Samengestelde tijden**. *Zullen* en *gaan* zijn **hulpwerkwoorden van de toekomstige tijden**, *hebben* en *zijn* zijn **hulpwerkwoorden van de voltooide tijden**.

Spellingregels bij de werkwoordsvorming

Bij de werkwoordsvervoeging gelden de onderstaande Algemene spellingregels. In één vorm kunnen meerdere regels tegelijk optreden.

Stam

Enkele klinker → dubbele klinker

Wanneer de klinkers **a, e, o** en **u** aan het eind van een lettergreep staan, is de klank lang: **ma-ken, spe-len, lo-pen, stu-ren**. Zo'n lettergreep heet een **open lettergreep**. In een **gesloten lettergreep** (een lettergreep die eindigt op een of meer medeklinkers) is de klank kort: **pak-ken, zeg-gen, hol-len, buk-ken**.

Een dubbele klinker geeft altijd een lange klank aan: **maak, speel, loop, stuur**. Wanneer bij de werkwoordsvorming een lange klank in een gesloten lettergreep ontstaat, wordt de klinker verdubbeld om de lange klank te behouden: **maken** – stam: **mak-** → ik **maak**, ik **maakte**, **gemaakt**